

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Історичний факультет

ПРОГРАМА
Випускного кваліфікаційного екзамену
з галузей права
для здобувачів вищої освіти ОС Молодший бакалавр
ОПП Право, спеціальності: 081 Право

форма навчання: денна, заочна

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні кафедри соціальних
і правових дисципліни
протокол № 7 від 20 січня 2022 р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Згідно з навчальним планом рівень отриманих здобувачами вищої освіти теоретичних знань і набутих практичних навичок здобувачів вищої освіти перевіряється на випускному кваліфікаційному екзамені.

Випускний кваліфікаційний екзамен з галузей права для здобувачів вищої освіти ОС молодший бакалавр спеціальності 081 Право проводиться на завершальному етапі навчання з метою встановлення екзаменаційною комісією фактичної відповідності рівня освітньої підготовки вимогам освітньої характеристики молодших бакалаврів.

При розробці програми випускного кваліфікаційного екзамену з галузей права для здобувачів вищої освіти ОС молодший бакалавр були враховані вимоги освітньої характеристики молодшого бакалавра за спеціальністю 081 Право та зміст затверджених робочих програм дисциплін обов'язкового компоненту ОПП.

При розробці програми випускного кваліфікаційного екзамену з галузей права для здобувачів вищої освіти ОС молодший бакалавр були використані такі основні методичні підходи:

1. Для перевірки відповідності знань випускників та їх практичної підготовки вимогам освітньої характеристики молодшого бакалавра права у розділах програми випускного кваліфікаційного екзамену з галузей права зазначені основні теоретичні питання, якими має оволодіти здобувач вищої освіти з навчальної дисципліни, щоб мати можливість працювати за професійним призначенням.

2. Випускний кваліфікаційний екзамен з галузей права має комплексний характер, тому його програма складається з узагальнених розділів програм дисциплін обов'язкового компоненту ОПП для оцінки загального рівня кваліфікації випускника. На випускний кваліфікаційний екзамен з галузей права винесено питання з таких дисциплін: «Конституційне право України», «Теорія держави і права», «Адміністративне право України», «Кримінальне право України», «Цивільне право України», «Господарське право України», «Трудове право України», «Аграрне право України», «Історія правових і політичних вчень», «Екологічне право України», «Міжнародне право», «Історія держави і права України».

3. Екзамен проводиться за білетами, складеними відповідно до цієї програми. Екзаменаційні білети містять по три питання, на які треба дати вичерпну відповідь.

4. Приймає екзамен екзаменаційна комісія, склад якої затверджується у встановленому порядку. До початку екзамену до екзаменаційної комісії подаються такі документи: наказ ректора про допуск до випускного кваліфікаційного екзамену з галузей права, довідка про виконання здобувачем вищої освіти навчального плану і отримані оцінки. Для оформлення протоколів із членів комісії призначається секретар.

До випускного кваліфікаційного екзамену з галузей права допускаються здобувачі вищої освіти, які завершили вивчення всіх дисциплін обов'язкового та вибіркового компоненту ОПП, які склали всі заліки та іспити відповідно до навчального плану.

Екзамен проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії у формі відповідей на питання екзаменаційних білетів. Рішення про оцінки приймається на закритому засіданні Екзаменаційної комісії відкритим голосуванням простою більшістю. Результати екзамену визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Протоколи засідання Екзаменаційної комісії та залікові книжки здобувачів вищої освіти підписують голова та члени комісії.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВИПУСКНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУЗ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА:

Конституційне право України. Поняття та предмет конституційного права. Методологія курсу. Принципи конституційного права України. Конституційне право як наука і навчальна дисципліна. Місце і роль конституційного права України у системі юридичних та суспільних наук. Поняття системи конституційного права та її складові елементи. Інститути конституційного права України. Поняття норм конституційного права, їх класифікація. Поняття та склад конституційно-правових відносин. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин. Юридичні факти в конституційно-правових відносинах. Поняття конституційно-правової відповідальності. Види конституційно-правової відповідальності. Поняття джерел конституційного права України. Юридичні ознаки та види джерел конституційного права. Поняття Конституції України. Історія Конституції України 1996 р. Структура і функції Конституції України. Охорона Конституції України. Загальна характеристика конституційного ладу України. Конституційні основи державного ладу України. Конституційні основи суспільного ладу України. Громадянство України і статус іноземців в Україні. Поняття та види прав і свобод людини і громадянина в Україні. Громадянські права і свободи громадян України. Політичні права і свободи громадян України. Економічні права та свободи людини і громадянина України. Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні. Культурні права і свободи людини і громадянина в Україні. Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні. Обов'язки людини і громадянина в Україні. Поняття і види форм безпосереднього народовладдя в Україні. Вибори в Україні. Референдуми в Україні. Поняття Верховної Ради – парламенту України. Склад і структура Верховної Ради України. Функції та повноваження Верховної Ради України. Основні форми роботи Верховної Ради України. Законодавчий процес в Україні. Народні депутати України.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Загальна характеристика конституційно-правового статусу президента. Становлення інституту президента в Україні. Порядок виборів Президента України. Функції та повноваження Президента України. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. Поняття органів виконавчої влади та їх система. Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі органів виконавчої влади України. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Місцеві органи виконавчої влади. Поняття Конституційного Суду України. Порядок формування Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Структура та організація (порядок) діяльності Конституційного Суду України. Поняття судів загальної юрисдикції та їх види. Функції та повноваження судів загальної юрисдикції. Основні засади судочинства в Україні. Поняття територіального устрою України. Система адміністративно-територіального устрою України. Автономна Республіка Крим – територіальна автономія у складі України. Поняття місцевого самоврядування в Україні. Система та функції місцевого самоврядування в Україні. Організаційно-правові форми місцевого самоврядування в Україні. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Теорія держави і права. Предмет загальної теорії держави і права. Методологія курсу. Функції науки загальної теорії держави і права. Її місце і роль у системі юридичних та суспільних наук. Виникнення і розвиток загальнотеоретичної юридичної науки в Україні. Організація соціальної влади у первіснообщинному суспільстві. Причини виникнення держави і права. Теорії походження держави. Поняття суспільства. Взаємозв'язок держави і суспільства. Держава: поняття, ознаки. Влада. Історичні типи держав. Функції держави. Поняття форми держави та її структурні частини. Форма правління: поняття та різновиди. Форма державного устрою. Державний режим. Поняття механізму держави і його структура. Поняття апарату держави. Державні органи влади України. Характеристика трьох гілок влади. Місцеве самоврядування. Поняття права. Сутність і зміст права, його роль у реалізації загальносуспільних інтересів. Принципи права. Поняття джерела права. Соціальна цінність права, його функції. Поняття та загальні ознаки норм права. Види норм права. Структура норми права. Спеціалізовані норми права: природа, особливості та значення в правовому регулюванні. Співвідношення норми права і припису статті нормативно-правового акту. Поняття та елементи системи (структури) права. Загальна характеристика галузей права. Інститут права. Поняття, ознаки, структура правової норми. Предмет і метод правового регулювання як підстави розподілу права на галузі, підгалузі та інститути права. Система законодавства. Поняття та фактори правотворчості. Принципи правотворчості. Види правотворчості. Стадії правотворчого процесу.

Законодавчий процес в Україні. Поняття систематизації нормативно-правових актів. Облік, інкорпорація та консолідація як форми систематизації нормативно-правових актів. Кодифікація та створення зводу законів як особливі змістовні форми систематизації нормативно-правових актів. Поняття, ознаки, зміст, структура правовідносин. Види правовідносин. Правова поведінка: правомірна поведінка і правопорушення. Поняття, види, принципи юридичної відповідальності. Мета і функції юридичної відповідальності. Підстави притягнення і звільнення від юридичної відповідальності. Реалізація норм права: поняття і форми. Правозастосування як особлива форма реалізації норм права. Стадії застосування. Правозастосувальний акт. Поняття і необхідність тлумачення права. Види, способи, функції тлумачення. Акт тлумачення норм права. Поняття законності. Принципи законності. Вимоги законності. Гарантії законності. Поняття, функції та принципи правопорядку. Поняття і структура правосвідомості. Функції правосвідомості. Правова культура, її зв'язок із загальною культурою. Поняття, ознаки і функції правового виховання. Правовий нігілізм. Поняття правового регулювання і його відмінність від правового впливу. Сфера, основні напрямки і межі правового регулювання. Механізм правового регулювання. Поняття типу (сім'ї) правової системи. Англо-американська правова сім'я. Романо-германська правова сім'я. Мусульманське право. Поняття та структура політичної системи громадянського суспільства. Держава та політичні партії в політичній системі громадянського суспільства. Політичні партії: правове регулювання статусу та діяльності. Концепція правової держави: виникнення та розвиток. Поняття і ознаки правової держави. Верховенство права. Верховенство права і законність. Поняття правопорядку. Поняття і ознаки соціальної держави.

Адміністративне право України. Публічне і приватне право. Місце адміністративного права в галузевій класифікації правової системи. Соціальне призначення адміністративного права. Особливості й мета впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини. Предмет адміністративного права. Публічний та правовий аспекти адміністративного права. Метод адміністративно-правового регулювання суспільних відносин (зміст, значення, практичне застосування). Співвідношення адміністративного права та державного управління. Роль і значення адміністративного права в державному будівництві. Адміністративне право як юридична наука і навчальна дисципліна. Перспективи розвитку за Концепцією реформи адміністративного права. Соціальні та юридичні ознаки суб'єкта адміністративного права. Суб'єкт адміністративного права і суб'єкт адміністративних правовідносин. Складові адміністративної правосуб'єктності. Адміністративна правоздатність. Адміністративна дієздатність. Адміністративна деліктоздатність юридичних осіб. Система суб'єктів адміністративного

права. Проблема класифікації суб'єктів адміністративного права. Перспективи розвитку правового статусу суб'єктів адміністративного права за Конституцією. Поняття та особливості адміністративно-правового статусу громадянина. Адміністративна дієздатність громадян. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права. Підприємства як суб'єкти адміністративного права. Поняття державної служби і державного службовця. Поняття посади і посадової особи. Класифікація посад державних службовців. Ранги державних службовців. Особливості адміністративно-правового статусу державних службовців. Адміністративна правоздатність і дієздатність державних службовців. Права державних службовців у сфері державного управління. Адміністративно-правові обов'язки державних службовців, види, характеристика обмежень щодо державних службовців. Відсторонення державного службовця від виконання повноважень за посадою. Підстави припинення державної служби. Відставка державного службовця. Управління державною службою. Загальне поняття управління. Управлінська система та її компоненти. Характеристика суб'єкта управління. Характеристика об'єкта управління. Значення інформації в управлінні. Сутність соціального управління. Громадське управління, його характеристика. Державне управління. Співвідношення громадського та державного управління. Поняття принципів державного управління. Поняття влади. Соціальне управління та соціальна влада. Форми участі громадян у здійсненні влади. Безпосередня. Представницька. Професійна. Адміністративна влада. Виконавча влада як гілка державної влади. Ознаки виконавчої влади. Функції виконавчої влади. Органи державної виконавчої влади. Поняття та ознаки адміністративного примусу. Класифікація заходів адміністративного примусу. Заходи адміністративного примусу. Заходи адміністративного припинення. Поняття та види заходів адміністративного попередження. Цілі адміністративного припинення. Поняття та види адміністративного стягнення. Цільове призначення стягнень. Переконавання, заохочення та примус у діяльності органів державного управління. Поняття і підстави адміністративної відповідальності. Принципи адміністративної відповідальності. Вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність. Відповідальність неповнолітніх. Відповідальність посадових осіб. Відповідальність військовослужбовців. Відповідальність іноземних громадян та осіб без громадянства. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність. Поняття адміністративного правопорушення. Його склад і характеристика. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення. Адміністративна деліктологія та адміністративна делікатність. Поняття та види проваджень у справах про адміністративні правопорушення, їх завдання. Принципи та учасники провадження у справах про адміністративні правопорушення. Стадії та строки провадження. Заходи

забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення. Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення. Обставини, що вимагають провадження. Докази та їх оцінка. Розгляд справи про адміністративне правопорушення. Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень. Основні підходи до визначення поняття адміністративного процесу, його ознаки, принципи, структура, класифікація. Характеристика окремих видів адміністративних проваджень. Сутність та значення адміністративного судочинства (адміністративна юстиція). Система адміністративних судів та їх компетенція. Кодекс адміністративного судочинства. Законність як принцип діяльності виконавчої влади. Поняття, сутність, мета і значення законності. Поняття та характеристика способів забезпечення законності в діяльності виконавчої влади. Форми контролю та нагляду, відмінність між ними. Поняття, завдання і види контролю. Державний контроль та його види. Адміністративно-правове регулювання у галузі промисловості та агро-промислового виробництва. Адміністративно-правове регулювання у сфері фінансів. Адміністративно-правове регулювання у сфері транспорту і комунікацій. Загальні засади адміністративно-правове регулювання у соціально-культурній сфері. Адміністративно-правове регулювання у галузі освіти і науки. Адміністративно-правове регулювання у сфері культури і туризму. Адміністративно-правове регулювання у сфері охорони здоров'я населення. Адміністративно-правове регулювання у сфері соціального захисту населення. Організаційно-правові засади управління обороною. Організаційно-правові засади управління національною безпекою. Організаційно-правові засади управління внутрішніми справами. Система органів внутрішніх справ. Організаційно-правові засади управління закордонними справами. Організаційно-правові засади управління юстицією. Поняття та зміст міжгалузевого (функціонального) управління. Організаційно-правові засади управління у сфері фінансів. Організаційно-правові засади управління державним майном. Організаційно-правові засади управління у сфері обліку і статистики. Організаційно-правові засади управління державним матеріальним резервом України. Загальна характеристика нормативно-правових актів про оборону України. Система й адміністративно-правові повноваження державних органів у сфері оборони. Загальна характеристика адміністративно-правового регулювання у сфері юстиції. Адміністративно-правовий статус органів юстиції. Основні функції та повноваження органів юстиції. Організація управління судами. Організація нотаріальної служби. Організація адвокатської діяльності.

Цивільне право України. Предмет цивільно-правового регулювання. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин. Учасники цивільних правовідносин. Основні функції та принципи цивільного права. Завдання та система цивільного права.

Цивільне права як самостійна галузь права України. Цивільне право як юридична наука. Система цивільного права як навчальної дисципліни. Місце цивільного права в системі правових галузей. Актуальні проблеми подальшого розвитку цивільного права України. Поняття цивільного законодавства України. Система актів цивільного законодавства України. Цивільний кодекс як основа цивільного законодавства України. Цивільно-правові закони України. Підзаконні цивільно-правові акти. Відомчі цивільно-правові акти. Цивільно-правові акти органів місцевого самоврядування. Постанови Пленуму Верховного Суду України щодо розгляду судами цивільних справ. Роз'яснення Вищого арбітражного суду України щодо вирішення окремих цивільно-правових спорів. Дія цивільного законодавства в часі. Акти цивільного законодавства і договір. Звичай ділового обороту. Дія цивільного законодавства у просторі. Аналогій цивільного законодавства та аналогія цивільного права, Дія цивільного законодавства за колом учасників цивільних правовідносин. Цивільне законодавство та міжнародні договори України. Поняття, способи, види систематизації та тлумачення цивільного законодавства. Поняття цивільних правовідносин, їх соціальна та юридична сутність. Основні ознаки цивільних, правовідносин. Структурні елементи цивільних правовідносин, їх загальна характеристика. Категорії суб'єктів цивільних правовідносин. Основні види об'єктів цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Поняття суб'єктивного цивільного права та суб'єктивного цивільного обов'язку. Класифікація цивільних правовідносин. Цивільно-правові юридичні факти та їх класифікація. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Поняття фізичної особи. Поняття та обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Ім'я фізичної особи та її місце проживання. Цивільна дієздатність фізичної особи, Обсяг цивільної дієздатності фізичної особи залежно від вікового критерію. Надання повної цивільної дієздатності. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, правові наслідки. Підстави та порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною. Підстави та порядок визнання особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою. Правові наслідки оголошення фізичної особи померлою. Правові наслідки появи фізичної особи, яка була оголошена померлою. Акти цивільного стану. Поняття та ознаки юридичної особи. Основні види юридичних осіб. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Підприємницькі та непідприємницькі товариства. Найменування та місцезнаходження юридичної особи. Порядок створення та держави, реєстрація юридичної особи. Цивільна правоздатність та дієздатність фізичної особи. Філії та представництва юридичної особи. Відповідальність юридичних осіб. Управління товариством та установою. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації та ліквідації.

Задоволення вимог кредиторів юридичної особи у разі ліквідації. Поняття та види правочинів. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Презумпція правомірності правочину. Форма правочину. Правочини, які можуть вчинятися усно. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі. Нотаріальне посвідчення правочину. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Тлумачення змісту правочину. Відмова від угоди. Поняття недійсності правочину. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин угоди. Правові наслідки фіктивного та удаваного правочину. Момент недійсності правочину. Здійснення цивільних прав та обов'язків. Способи захисту цивільних прав та інтересів. Поняття, ознаки, види та форми цивільно-правової відповідальності. Підстави застосування цивільно-правової відповідальності. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність. Поняття та ознаки речових прав. Види речових прав. Поняття власності і права власності. Зміст права власності. Суб'єкти права власності. Право власності українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності. Здійснення права власності. Межі здійснення права власності. Обов'язки власника. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна. Підстави (способи) набуття права власності: поняття, види. Набуття права власності на новостворену річ. Переробка (специфікація) як підстава знищення та випадкового пошкодження майна. Поняття та джерела права інтелектуальної власності. Теорії інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення права інтелектуальної власності та їх зміст. Особливості правового режиму службових об'єктів права інтелектуальної власності та об'єктів, створених за замовленням. Захист права інтелектуальної власності. Зобов'язальне право та його місце в системі цивільного права. Поняття зобов'язання. Підстави виникнення зобов'язань. Види зобов'язань. Елементи зобов'язання. Сторони і треті особи у зобов'язанні. Множинність сторін, її види. Заміна сторін у зобов'язанні. Поняття та загальні принципи виконання зобов'язань. Суб'єкти виконання зобов'язання. Строк (термін) виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Спосіб виконання зобов'язання шляхом внесення боргу в депозит нотаріуса. Зустрічне виконання зобов'язання. Підтвердження виконання зобов'язання. Загальна характеристика видів (способів) забезпечення виконання зобов'язань, їх ознаки, види. Форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання. Неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язань. Порука і гарантія як види забезпечення виконання зобов'язання. Завдаток: поняття, функції. Співвідношення з авансом. Правові наслідки порушення зобов'язання, забезпеченого завдатком. Застава: поняття, види, підстави виникнення. Предмет застави. Суб'єкти заставних правовідносин. Договір застави, його міст та форма. Звернення

стягнення на заставне майно. Притримання як вид забезпечення виконання зобов'язання. Загальна характеристика підстав (способів) припинення зобов'язань. Припинення зобов'язання належним його виконанням. Передання відступного. Припинення зобов'язання шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог. Припинення зобов'язання за домовленістю сторін. Новація. Прощення боргу. Неможливість виконання як підстава припинення зобов'язання. Збіг кредитора і боржника в одній особі. Смерть фізичної особи, ліквідація юридичної особи – сторони у зобов'язанні та їх вплив на динаміку зобов'язального правовідношення. Порухення зобов'язання та його правові наслідки. Поняття цивільно-правової відповідальності та її види. Форми відповідальності за порушення зобов'язання. Відшкодування збитків. Сплата неустойки. Співвідношення збитків і неустойки. Умови цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання. Випадок і непереборна сила, їх правове значення.

Господарське право України. Поняття господарського права як самостійної галузі права. Методи правового регулювання господарських відносин. Поняття господарського права як правової науки та як навчальної дисципліни. Поняття господарського законодавства. Види нормативних актів господарського законодавства. Господарський кодекс України. Господарська діяльність: поняття та види. Правове регулювання підприємницької діяльності. Співвідношення Господарського і Цивільного кодексів. Поняття, ознаки та види суб'єктів господарського права. Підприємство як організаційна форма господарювання. Види та організаційні форми підприємств Об'єднання підприємств. Поняття державного унітарного підприємства. Державне комерційне підприємство. Казенне підприємство. Комунальні унітарні підприємства. Поняття та види господарських товариств. Загальні засади правового статусу господарських товариств. Особливості правового статусу акціонерних товариств. Органи управління господарських товариств.

Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю. Товариства з додатковою відповідальністю. Правове становище командитного товариства і повного товариства. Установчі документи господарського товариства. Управління господарським товариством. Поняття підприємства колективної власності. Господарська діяльність кооперативів. Виробничий кооператив. Загальні умови створення виробничого кооперативу. Членство у виробничому кооперативі. Права та обов'язки членів виробничого кооперативу. Загальні збори членів виробничого кооперативу. Підприємства споживчої кооперації. Підприємства об'єднань громадян, релігійних організацій. Приватні підприємства. Фермерське господарство. Орендне підприємство. Підприємство з іноземними інвестиціями. Іноземне підприємство. Поняття об'єднання підприємств. Види об'єднань підприємств. Асоційовані підприємства. Холдингові компанії. Громадянин у сфері

господарювання. Особливості статусу іноземних суб'єктів господарювання. Кредитні спілки у сфері господарювання. Особливості статусу благодійних та інших неприбуткових організацій у сфері господарювання. Підстави припинення господарської діяльності. Порядок ліквідації суб'єктів господарювання. Поняття банкрутства. Суб'єкти банкрутства. Сторони у справах банкрутства. Проведення у справі про банкрутство. Розпорядження майном боржника. Санація боржника. Мирова угода у справі про банкрутство. Визнання боржника банкрутом. Ліквідаційна процедура. Договірне право: загальні положення. Договори про передачу майна у власність. Договори про передачу майна у користування. Договори про виконання робіт та надання послуг. Зобов'язання про сумісну діяльність. Договори про створення юридичної особи. Право промислової власності. Поняття, види та підстави виникнення господарських зобов'язань. Виникнення господарських зобов'язань. Виконання господарських зобов'язань. Способи забезпечення виконання зобов'язань. Припинення, розірвання та недійсність господарських зобов'язань. Поняття, ознаки, принципи та функції відповідальності в господарському праві. Підстави та межі господарської відповідальності. Види та форми відповідальності. Поняття договору оренди. Об'єкти оренди. Сторони договору оренди та порядок його укладення. Умови договору оренди. Припинення договору оренди. Правове регулювання лізингових операцій в Україні. Поняття, види інвестицій та інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Поняття інноваційної діяльності у сфері господарювання. Інвестування інноваційної діяльності. Види інноваційної діяльності. Державне регулювання інноваційної діяльності. Державні гарантії інноваційної діяльності. Договір на створення і передачу науково-технічної продукції. Законодавство про інноваційну діяльність. Форми і види іноземних інвестицій.

Кримінальне право України. Поняття, предмет і метод кримінального права України. Завдання, функції та принципи кримінального права. Система кримінального права. Наука кримінального права. Кримінальне право і суміжні галузі права. Поняття кримінального закону. Види диспозицій і санкцій норм закону про кримінальну відповідальність. Тлумачення кримінального закону. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі і за колом осіб. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Екстрадиція та передача осіб для відбування покарання. Поняття і ознаки кримінального правопорушення в кримінальному праві України. Малозначимість діяння, як обставина, що виключає кримінальну протиправність. Класифікація кримінальних правопорушень та її значення. Поняття та загальні положення складу кримінального правопорушення. Обов'язкові та факультативні ознаки складу кримінального правопорушення. Види складів кримінального правопорушення. Кваліфікація кримінального

правопорушення. Поняття і значення об'єктів кримінального правопорушення. Види об'єктів кримінального правопорушення. Предмет кримінального правопорушення. Потерпілий від кримінального правопорушення. Поняття, ознаки та значення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Поняття кримінально-протиправного діяння. Суспільно небезпечні наслідки. Причинний зв'язок між діянням і суспільно небезпечними наслідками. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Поняття та ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення. Поняття і форми вини. Умисел і його види. Необережність і її види. Кримінальне правопорушення із двома формами вини. Мотив і мета кримінального правопорушення. Емоційний стан. Помилка та її значення. Невинувате заподіяння шкоди. Поняття, ознаки та види суб'єкта кримінального правопорушення. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Осудність, неосудність та обмежена осудність. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення. Поняття і види стадій вчинення кримінального правопорушення. Готування до кримінального правопорушення. Відповідальність за готування до кримінального правопорушення. Замах на кримінальне правопорушення і його види. Закінчене кримінальне правопорушення. Добровільна відмова від вчинення кримінального правопорушення. Поняття співучасті, її ознаки і значення. Форми співучасті. Види співучасників. Підстави і межі відповідальності співучасників кримінального правопорушення. Поняття і види причетності до кримінального правопорушення. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Необхідна оборона, її підстави й ознаки. Поняття та ознаки затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення. Крайня необхідність, її поняття й підстави. Фізичний або психічний примус. Виконання наказу або розпорядження. Діяння, пов'язане з ризиком. Виконання спеціального завдання. Поняття множинності кримінального правопорушення та її значення. Повторність кримінальних правопорушень та її види. Сукупність кримінальних правопорушень. Рецидив кримінальних правопорушень. Поняття кримінальної відповідальності. Мета кримінальної відповідальності. Форми реалізації кримінальної відповідальності. Підстави кримінальної відповідальності. Соціально-правове значення інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття та ознаки інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності на підставі норм Загальної та Особливої частини кримінального законодавства: класифікація видів звільнення. Правові підстави загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. Специфічні правові підстави застосування загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. Поняття й ознаки покарання. Мета покарання. Поняття, ознаки та значення системи покарань. Основні покарання. Додаткові покарання. Покарання, які можуть бути застосовані і як основні, і як

додаткові. Загальні засади призначення покарання. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення і кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень. Призначення покарання за сукупністю вироків. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення. Обчислення строків покарань. Поняття і види звільнення від покарання та його відбування. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Заміна покарання більш м'яким. Поняття й ознаки судимості. Наслідки інституту судимості. Погашення судимості. Строки погашення судимості. Зняття судимості. Поняття та мета примусових заходів медичного характеру. Види примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру. Примусове лікування. Спеціальна конфіскація. Поняття та мета заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Види заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Юридичні факти для реалізації заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Юридичні факти для звільнення від заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Загальні положення щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Особливості покарання неповнолітніх. Звільнення від покарання та від його відбування. Погашення та зняття судимості. Поняття Особливої частини кримінального права України, її система і значення. Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень. Становлення і розвиток системи Особливої частини кримінального законодавства України. Загальна характеристика Особливої частини кримінального законодавства деяких зарубіжних країн.

Трудове право України. Поняття трудового права та його значення як однієї з провідних галузей у системі права України. Предмет та метод трудового права. Система трудового права і система трудового законодавства. Функції трудового права: поняття та види. Поняття і значення основних принципів трудового права. Наука трудового права. Трудове право як навчальна дисципліна. Поняття та види джерел трудового права України. Конституція України як основне джерело трудового права. Кодекс законів про працю як джерело трудового права. Інші акти, що регулюють трудові правовідносини. Локальні правові норми трудового права. Дія нормативних актів трудового права у часі, просторі та за колом осіб. Міжнародні стандарти праці. Міжнародна організація праці та її роль в удосконаленні правового регулювання відносин у сфері праці. Джерела міжнародно-правового регулювання праці. Загальна характеристика трудового законодавства інших

зарубіжних держав. Трудові правовідносини: поняття, ознаки та загальна характеристика трудових правовідносин. Сторони і зміст трудових правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин. Працівники як суб'єкти трудових правовідносин. Трудова правосуб'єктність та її особливості. Роботодавці як суб'єкти трудових правовідносин. Основні права та обов'язки роботодавця. Роботодавець-фізична особа як сторона трудового договору. Поняття зайнятості, категорії зайнятого населення і основні державні гарантії у сфері зайнятості. Безробітні громадяни: поняття, порядок реєстрації, правовий статус. Державна служба зайнятості та її повноваження. Правові питання працевлаштування державною службою зайнятості. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Принципи та суб'єкти страхування. Страховий стаж. Допомога по безробіттю та визначення її розміру. Особливості працевлаштування за допомогою посередницьких організацій. Трудовий договір: поняття, види та значення. Сторони трудового договору. Зміст трудового договору, його істотні умови. Гарантії прав і обмеження прав особи при укладенні трудового договору. Зміна умов трудового договору. Підстави припинення трудових правовідносин, їх класифікація. Припинення трудових правовідносин за взаємною згодою сторін. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Загальні та спеціальні юридичні гарантії працівникам, що звільняються з ініціативи роботодавця. Порядок розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Розірвання трудового договору з ініціативи осіб, які не є стороною трудового договору. Поняття соціального партнерства. Правове регулювання соціального партнерства в Україні. Поняття і сторони колективного договору. Зміст колективного договору. Колективні угоди та їх значення у регулюванні трудових відносин. Колективні переговори з укладення та підписання колективних договорів і угод. Контроль за виконанням колективного договору. Відповідальність за порушення і невиконання умов колективного договору. Порядок вирішення колективних трудових спорів. Поняття робочого часу і сучасні проблеми гарантій у сфері робочого часу. Види робочого часу та його нормування. Режим робочого часу та його види. Характеристика робочого часу нормальної тривалості, скороченого та неповного. Надурочна робота та ненормований робочий час. Облік робочого часу: поняття та види. Поняття та види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня. Щотижневий безперервний відпочинок (вихідні дні). Святкові і неробочі дні. Відпустки, їх види та порядок надання. Щорічні відпустки працівників та їх види. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Творчі відпустки. Соціальні відпустки. Відпустка без збереження заробітної

плати. Поняття оплати праці та її структура. Основна заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати. Державне та договірне регулювання оплати праці. Мінімальна заробітна плата: поняття і значення. Поняття та значення тарифної системи. Системи та форми оплати праці. Оплата праці при відхиленні від нормальних умов роботи. Поняття гарантійних, компенсаційних виплат та доплат. Відповідальність за порушення законодавства про оплату праці. Поняття та види трудових спорів (конфліктів). Індивідуальні трудові спори: поняття, види, причини виникнення та способи вирішення. Порядок вирішення трудових спорів у комісії з трудових спорів (КТС). Судовий порядок розгляду трудових спорів. Порядок поновлення працівника на роботі та оплата вимушеного прогулу. Поняття трудової дисципліни та методи її забезпечення. Внутрішній трудовий розпорядок на підприємствах, в установах та організаціях. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Поняття дисциплінарної відповідальності у трудовому праві. Дисциплінарні стягнення: поняття, види. Підстава дисциплінарної відповідальності, склад дисциплінарного проступку. Поняття і загальна характеристика матеріальної відповідальності, її відмінність від цивільно-правової відповідальності. Підстава та умови матеріальної відповідальності. Види матеріальної відповідальності. Кримінальна відповідальність за порушення трудових прав.

Аграрне право України. Предмет та метод аграрного права. Основні принципи аграрного права. Система аграрного права. Поняття і класифікація джерел аграрного права. Поняття суб'єктів аграрного права, їх класифікація. Агрохолдинги. Створення і ліквідація суб'єктів аграрного господарювання. Аграрні правовідносини. Поняття земель сільськогосподарського призначення, їх правовий режим. Суб'єкти права власності та користування на землі сільськогосподарського призначення. Права та обов'язки суб'єктів сільськогосподарського землекористування і землеволодіння. Правові засади оренди земель сільськогосподарського призначення. Поняття, принципи і методи державного регулювання сільськогосподарської діяльності. Система органів державного управління і контролю в сільському господарстві. Правове забезпечення державної підтримки в сільському господарстві. Особливості державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності у сільському господарстві. Соціально-економічні передумови та юридичне забезпечення реформування аграрного сектора господарювання. Умови обігу земель сільськогосподарського призначення. Сучасні проблеми реформування аграрної галузі. Поняття і правові ознаки фермерського господарства. Порядок створення фермерського господарства. Земельні права та обов'язки фермерського господарства та його членів. Правовий режим

майна у фермерському господарстві та його особливості. Державні програми підтримки фермерських господарств в Україні. Правові особливості припинення діяльності фермерських господарств. Поняття і принципи діяльності сільськогосподарських кооперативів. Особливості правового становища виробничих та обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів. Умови і порядок створення сільськогосподарського кооперативу. Правове регулювання майнових відносин у сільськогосподарському кооперативі. Загальні засади системи управління сільськогосподарським кооперативом. Законодавчі вимоги щодо реорганізації та ліквідації сільськогосподарського кооперативу. Поняття, соціально-економічна і юридична природа особистого селянського господарства. Правовий режим земельної ділянки в особистому селянському господарстві. Суб'єкти та об'єкти права власності на майно особистого селянського господарства. Зайнятість членів особистих селянських господарств та особливості їх соціального страхування та пенсійного забезпечення. Юридичні підстави припинення ведення особистого селянського господарства. Надання послуг у сфері сільського зеленого туризму як виду діяльності особистого селянського господарства. Загальна характеристика договірних відносини в сільському господарстві. Договір переробки давальницької сировини. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договори транспортування і зберігання сільськогосподарської продукції. Договори страхування у сільському господарстві. Договори у сфері матеріально-технічного забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств і організацій. Правове забезпечення інвестиційної договірної діяльності у сільському господарстві Юридична природа та правовий механізм аграрних розписок. Підстави застосування юридичної відповідальності за порушення аграрного законодавства. Умови і порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників, зайнятих в аграрному виробництві. Матеріальна відповідальність робітників аграрних підприємств. Адміністративна відповідальність за порушення аграрного законодавства. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення (злочини) в галузі сільського господарства.

Історія правових і політичних вчень. Поняття дисципліни. Предмет, мета і завдання курсу. Місце дисципліни серед правових і гуманітарних наук. Історичний та теоретичний аспект дисципліни. Функції дисципліни. Методи історії політичних та правових вчень. Хронологія, історіографія, термінологія курсу. Практичне застосування та значення дисципліни для майбутнього фахівця. Передумови та причини виникнення політико-правової ідеології в країнах Давнього Сходу. Принципи божественної справедливості та природа поведінки людини і

правителя у древньоєгипетських джерелах («Повчання Птахотепа», «Книга мертвих», «Повчання гераклеопольського царя своєму сину», «Речення Іпусера»); Принцип божої кари за порушення справедливості («стежа Шамаша») в древньо-шумерській міфології та у Вавилоні (Закони Хаммурапі). Основні положення релігійно-міфологічних вчень Індії: брахманізму, буддизму. Уявлення про державу і праву у релігійно-міфологічних джерелах «Ведах», «Рігведах», релігійно-філософському трактаті «Упанішади». Інтерпретація державно-правових поглядів у «Законах Ману». Політична та правова думка Китаю. Основні принципи державного устрою та організації політичної влади у конфуціанстві. Основні принципи суспільного співжиття. Державно-правові ідеї даосизму. Державно-правова концепція легізму. Легізм проти конфуціанства. Проблема злочинів і покарань в легізмі. Утвердження філософії як теоретичної форми світогляду. Періодизація розвитку державно-правової думки античного світу. Творчість семи мудреців. Державно-правові вчення Піфагора та його послідовників. Концепція ідеальної держави у працях піфагорійців. Проблема сутності держави і права в ідеях Геракліта. Демокріт про причинно-обумовлений характер законів. Проблема співвідношення законів та індивідуальної людської свободи у працях Демокріта та Сократа. Ідеї природного права. Розвиток демократичних вчень у давній Греції: софісти - Протагор, Горгій, Гіппій. Вчення аристократії: Платон, Арістотель. Ідеальне вчення Платона про державу і права. Платонівський тоталітаризм. Вчення про загальне та індивідуальне. Ідея альтернативності правління та законності у вченні Платона. Патріархальна теорія виникнення держави Арістотеля. Вчення про форму держави. Проблема соціальної нерівності та її взаємозв'язок із організацією політичної влади. Арістотель про право, справедливість та закон. Етичне вчення Епікура про державу та її призначення. Державно-правові концепції стоїцизму. Проблема долі, закону та свободи. Полібій про зміни форм держави. Характерні особливості формування політичних та правових вчень Давнього Риму. Ідея взаємозв'язку політики і права у працях Цицерона. Проблема зв'язку держави і власності, аналізу форм державного устрою та пошуку ідеальної держави. Природно-правова концепція Цицерона. Ідея духовної свободи та правової самосвідомості у вченні Сенеки та Епіктета. Природно-правова концепція Сенеки. Розробка римськими юристами підвалин науки юриспруденції та визначення ними сутності права. Проблема визначення категорій «право» та «закон» у працях римських юристів. Ідеологія раннього християнства. «Отці церкви» про походження держави та права. Вчення Іоанна Богослова та апостола Павло про державу і право. Роль церкви в утвердженні теократичної доктрини. Зародження теократичних доктрин. Августин Блаженний про сутність держави та права, справедливості та

свободи, закону та порядку. Особливість ідей А.Блаженного про «природне право». Державно-правова концепція Фоми Аквінського. Ідеї про форми держави, роль державного правителя та сутність влади. Політико-правові ідеї середньовічних єресей. Діяльність глосаторів та їх значення для розвитку політико-правових вчень. Вчення Марсілія Падуанського про співвідношення церкви та держави, умови виникнення, сутність держави та механізм законотворчої діяльності. Раціоналізм як наслідок доби Відродження. Вчення про державу і право Ніколо Макіавеллі. Н. Макіавеллі про форми держави, про роль монарха. Проблема співвідношення монарха і народу. Вчення Жана Бодена про державний суверенітет та про повноваження суверена. Вчення про право та наукові підходи щодо його вивчення. Політико-правові ідеї Реформації. Мартін Лютер про співвідношення держави і церкви. Про світську владу та світське право. Про сутність права та його місце в системі норм соціального регулювання. Протестантизм Т. Мюнцера. Аналіз розвитку держави в історії цивілізації. Ідеї релігійної рівноправності. Жан Кальвін про форми держави. Роль народу в історії. Право пасивного супротиву владі. Протестантизм як підґрунтя західного капіталізму. Політичні ідеї тираноборців. Ідеологія раннього соціалізму: Т. Мор, Т. Кампанелла про ідеальну державу. Витоки теорії природного права. Вплив буржуазних революцій на формування державно-правових концепцій. Г.Гроцій про «Право війни і миру». Концепція природного права і права народів. Право та закон. Концепція походження держави. Ідея міжнародного права. Напрямки політико-правової ідеології в період Англійської буржуазної революції: Т. Гобс, Д. Мільтон, Д. Уінстенлі. Т. Гобс про становлення політичного організму. Проблема співвідношення свободи і необхідності в державі. Концепція суспільного договору. Теза Д.Локка про розподіл гілок влади. Проблема взаємодії держави та громадянської свободи. Єдність природного та позитивного права. Теоретичне обґрунтування демократії Б. Спінозою. Ідеологія німецького та італійського Просвітництва. Пуфендорф про сутність держави і права. Вплив природно-правових вчень Г. Гроція та Т. Гобса. Про процес створення держави та її функціональне призначення. Відстороненість церкви від держави. Співвідношення моралі і права. Причини та передумови виникнення держави. Х.Вольф про функції, повноваження та мету держави. Політичні та правові вчення Франції: Вольтер, Ш.Монтеск'є, Ж.Ж.Руссо. Оцінка громадянського суспільства періоду первісного нагромадження. Лібералізм Б.Констана та І.Бентама. Історична школа права. Виникнення юридичного позитивізму. Д.Остін. Позитивізм та соціократія О.Конта. Політично-правова концепція М.Вебера. Типи панування та механізм влади у суспільстві. Соціологічні теорії держави і права: Р.Ієрінг, Г.Еллінек, Г.Спенсер (органічна теорія).

Теорія насилля Л.Гумпловича. Політико-правове вчення марксизму. Соціал-демократична ідеологія: Ф.Лассаль. Теорії юридичного позитивізму. Дюгі і соціологічної юриспруденції С.Ерліха. Держава і право у вченні анархістів. Доктрина солідаризму. Теорії природного права. Р. Штаммлер. Екзистенціалізм і позитивне право. Психологічна теорія права. Г. Тард, Л. Петражицький. Державно-правові теорії соціологічного і позитивістського спрямування. Р. Паунд, Г. Кельзен. Державно-правові концепції фашизму і націонал-соціалізму. Італійській напрям: Д. Джентіле, А. Рокко, Б. Муссоліні. Державно-правові теорії елітаризму і технократії Г. Моска, В. Ф. Парето. Неолібералізм і консерватизм: Д. Кейнс, М. Фрідман, Ф. Хайєк. Концепції плюралістичної демократії. Теорія «демократичного соціалізму». Г. Ласкі, М.Вебер, К.Шмідт. Становлення поглядів на державу і право в ранньофеодальній Київській Русі: Іларіон, Володимир Мономах. Політична і правова думка України в період входження до складу Литви та Польщі. Ідеї державності періоду Української гетьманської держави. Політико-правові вчення Г.Сковороди. Кирило-Мефодієвське товариство. Т.Шевченко, М. Костамаров, П.Куліш. Державно-правова ідеологія ліберального та радикального демократизму в Україні. М. П. Драгоманов, В. Б. Антонович. Плюралізм державно-правових теорій І. Франка, Л. Українки, М. Міхновського. Ідеї федерації та суверенітету. М.Грушевський та В. Винниченко. Політико-правові концепції консерватизму у працях В. Липинського. Державно-політичний націоналізм Д. Донцова, В. Дорошенка. Державно-правова ідеологія більшовизму.

Екологічне право України. Поняття і предмет екологічного права. Основні принципи та методи екологічного права. Екологічні правовідносини. Об'єкти та суб'єкти екологічного права. Система та джерела екологічного права. Загальна характеристика екологічних прав громадян. Право громадян на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище. Інші екологічні права громадян. Гарантії реалізації екологічних прав громадян. Захист екологічних прав громадян. Обов'язки громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища. Поняття та зміст права власності на природні ресурси. Суб'єкти права власності на природні ресурси. Форми власності на природні ресурси. Підстави виникнення та припинення права власності на природні ресурси. Право природокористування: поняття й види. Загальне та спеціальне природокористування. Екологічні вимоги щодо використання природних ресурсів. Підстави виникнення та припинення права природокористування. Поняття екологічної безпеки. Правові вимоги щодо забезпечення екологічної безпеки при будівництві та експлуатації споруд та інших об'єктів. Правові вимоги щодо безпеки продуктів.

Правове регулювання поводження з небезпечними речовинами та відходами. Правове забезпечення радіаційної безпеки. Правовий захист населення від шуму. Правове регулювання відносин, що виникають у зв'язку з надзвичайними екологічними ситуаціями. Правове регулювання безпечного використання генетично змінених організмів. Загальна характеристика. Стан правового і законодавчого забезпечення зони Чорнобильської катастрофи. Правові основи постійного проживання населення та праці персоналу у зоні відчуження.

Поняття та принципи управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Органи державного управління загальної компетенції в галузі охорони навколишнього природного середовища. Органи державного управління спеціальної компетенції в галузі охорони навколишнього природного середовища. Громадське управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Функції управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Завдання і принципи екологічної експертизи, об'єкти і су'єкти. Загальна характеристика відповідальності за порушення екологічного законодавства. Екологічне правопорушення як підстава юридичної відповідальності. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення. Кримінальна відповідальність за екологічні злочини. Цивільна відповідальність за шкоду, заподіяну внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення. Земля як об'єкт охорони та використання. Правове регулювання використання та охорони земельних ресурсів. Державне управління і контроль у сфері використання та охорони земельних ресурсів. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону та використання земель. Води як об'єкт охорони та використання. Правове регулювання використання й охорони вод. Державне управління і контроль у сфері використання та охорони водних ресурсів. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства. Надра як об'єкт охорони та використання. Право надрокористування та його види. Правова охорона надр. Державне управління і контроль в галузі вивчення, використання та охорони надр. Відповідальність за порушення законодавства про надра. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони. Правове регулювання охорони атмосферного повітря. Управління і контроль у галузі охорони атмосферного повітря. Юридична відповідальність за порушення атмосферного охоронного законодавства. Ліси як об'єкт правової охорони та використання. Правове регулювання використання та охорони лісів. Державне управління і контроль у сфері використання та охорони лісів. Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства. Рослинний світ як об'єкт правової охорони та використання. Правове регулювання використання та охорони рослинного світу. Управління і контроль у сфері охорони та використання рослинного світу. Юридична відповідальність за порушення законодавства про рослинний світ.

Тваринний світ як об'єкт правової охорони та використання. Правове регулювання використання та охорони тваринного світу. Управління і контроль у галузі використання та охорони тваринного світу. Юридична відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ. Поняття міжнародного права навколишнього середовища. Джерела міжнародного права навколишнього середовища. Міжнародно-правове регулювання охорони та використання природних ресурсів і об'єктів навколишнього середовища. Міжнародний організаційний механізм охорони навколишнього середовища. Міжнародно-правова відповідальність за екологічні правопорушення. Міжнародне екологічне судочинство. Поняття і система європейського права навколишнього середовища. Закономірності побудови й розвитку європейського права навколишнього середовища. Адаптація екологічного законодавства України доєвропейського права навколишнього середовища.

Міжнародне право. Міжнародне право як особлива правова система. Особливості створення норм, особливий коло суб'єктів, основні функції міжнародного права. Предмет міжнародно-правового регулювання. Види відносин, регульованих нормами міжнародного права. Міжнародні міждержавні відносини, міжнародні відносини недержавного характеру. Категорії питань, що входять у предмет регулювання. Особливості сучасного міжнародного права. Удосконалення міжнародного права, розвиток його принципів і норм, міжнародний правопорядок, міжнародне «м'яке право». Взаємодія міжнародного і внутрішньодержавного права. Співвідношення міжнародного публічного і приватного права. Система міжнародного права. Основні принципи. Галузі, підгалузі, інститути. Історія і наука міжнародного права. Міжнародне право стародавнього світу. Становлення міжнародного права в епоху Середньовіччя. Сучасне міжнародне право. Поняття та види суб'єктів міжнародного права. Держава – основний суб'єкт міжнародного права. Особливості правосуб'єктності держав. Правосуб'єктність міжнародних організацій. Правосуб'єктність народів, націй, що борються за свою незалежність і визнані такими. Правосуб'єктність державоподібних утворень. Вільні міста, спеціальний статус Ватикану. Правове становище юридичних осіб у міжнародному публічному праві. Сутність поняття «міжнародна юридична особа». Правосуб'єктність фізичних осіб. Міжнародно-правове визнання: поняття та значення, теорії визнання. Характеристика норм міжнародного права. Особливості створення норм в міжнародному праві. Види норми міжнародного права. Ієрархія норм міжнародного права. Поняття та види джерел міжнародного права. Кодифікація міжнародного права. Міжнародний договір: поняття, ознаки, види. Міжнародний звичай: поняття та ознаки. Акти міжнародних організацій і конференцій. Рішення міжнародних судових та арбітражних установ. Поняття і класифікація принципів міжнародного права. Характеристика окремих

галузових принципів міжнародного права. Поняття і джерела права міжнародних договорів. Поняття та види міжнародних договорів. Структура, форма та назва договорів. Стадії укладання договорів. Дія і застосування договорів. Підстави та види недійсності міжнародних договорів. Наслідки недійсності договорів. Припинення і призупинення дії договорів. Органи зовнішніх відносин держави і їх система. Кодифікація норм дипломатичного права. Порядок призначення, структура і персонал дипломатичного представництва. Привілеї та імунітети дипломатичного представництва. Консульські представництва. Дипломатичне право міжнародних організацій. Поняття, джерела права міжнародних організацій. Міжнародні організації: поняття, види і функції. Система ООН: організаційно-правова структура, компетенція. Регіональні і субрегіональні міжнародні організації. Міжнародні стандарти прав і свобод людини. Співробітництво держав у боротьбі з масовими порушеннями прав людини. Колективні права народів і міжнародний механізм захисту цих прав. Міжнародні механізми захисту прав людини. Міжнародно-правові питання громадянства, захист прав дитини при вирішенні питання громадянства. Поняття і категорії біженців. Право притулку, його правове регулювання. Правовий статус іноземних громадян. Поняття міжнародного економічного права, його місце в системі міжнародного права. Джерела міжнародного економічного права. Суб'єкти міжнародного економічного права. Міжнародне торговельно-правове право як частина міжнародного економічного права. Вирішення міжнародних економічних спорів. Поняття і кодифікація міжнародного морського права. Поняття і склад. Міжнародно-правовий режим територіального моря. Поняття і правовий режим прилеглої зони. Поняття відкритого моря. Режим виключної економічної зони. Основні питання міжнародно-правового режиму континентального шельфу. Поняття міжнародного повітряного права. Міжнародні польоти і режим повітряного простору. Проблеми регулювання міжнародних перевезень та комерційної діяльності авіапідприємств. Роль міжнародних організацій в галузі цивільної авіації і в питаннях забезпечення безпеки польотів. Співробітництво держав у боротьбі з незаконним втручанням у діяльність цивільної авіації.

Історія держави і права України. Історія держави і права України як наука та навчальна дисципліна. Предмет, мета і завдання курсу. Утворення Боспорської держави, суспільно-політичній устрій та право. Генезис та утворення держави східних слов'ян. Основні теорії зародження державності у східних слов'ян. Передумови та етапи формування Київської держави. Державний устрій Київської Русі. Органи центральної влади. Механізм місцевого самоврядування та державного управління. Суспільний лад. Реформи Володимира Великого. Податкова система та військова організація. Система судових органів. Галицько-

Волинська держава – спадкоємиця державно-правової традиції Київської Русі. Суспільний лад. Державний лад. Верховна влада князя. Дуумвірат. Боярська рада – орган впливу боярської олігархії. Правова система. Джерела права: звичаєве право, Руська Правда, князівське та церковне законодавство, магдебурзьке право. Утворення Литовської держави. Передумови та процес приєднання українських земель до Великого князівства Литовського. Суспільний лад України у складі Великого Князівства Литовського. Державний лад. Правова характеристика верст панівного та залежного населення. Литовські статuti: зміст, значення. Основні риси права. Судова система. Люблінська унія 1569 р. та її наслідки для українських земель. Поширення на українські землі польської адміністративної системи. Державний устрій: центральні органи влади та органи місцевої влади та самоврядування. Суспільний лад. Правове становище українського населення у складі Речі Посполитої. Правова система та джерела права. Причини та умови виникнення українського козацтва. Устрій та правова система Запорозької Січі. Судовий устрій та судовий процес. Джерела права. Основні риси права. Формування Української національної держави в ході Визвольної війни 1648–1654 рр. під проводом Б. Хмельницького. Державний устрій Гетьманщини: органи центральної та місцевої влади. Органи російської колоніальної адміністрації. Правове становище верств населення. Правова система, судова система. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. Західноукраїнські землі у складі Австрії і Австро-Угорщини. Державно-політичний устрій і право на українських землях у складі імперії Габсбургів. Право та судочинство у Галичині, Північній Буковині і Закарпатті. Державно-політичний устрій і право на українських землях у складі Російської імперії. Правова система, суди і процес в Україні у складі Російської імперії. Діяльність Української громади в Державній Думі. Західноукраїнські землі в 1905–1917рр. Виникнення та діяльність Центральної Ради. Проголошення УНР Законодавча діяльність Центральної Ради. Універсали УНР, Конституція УНР. Українська Держава П. Скоропадського. Закони про тимчасовий державний устрій України. Судоустрій та судочинство. Державно-правовий статус Директорії. Органи влади і управління. Місцеве управління. Джерела права Директорії. Судоустрій. Проголошення ЗУНР. Вищі органи влади ЗУНР. Українська Національна Рада та її органи. Місцеві органи влади і управління. Акт злуки УНР та ЗУНР. Реформування судової системи. Створення Української Галицької армії. Джерела права. Риси державного ладу УСРСР. Зміни в праві. Нові форми кодифікації. Друга комплексна кодифікація радянського законодавства України 1958–1984 рр. Реорганізація системи правоохоронних органів. Конституція УРСР 1978 року. Правовий статус УРСР як союзної республіки. Проголошення незалежності України і Всеукраїнський референдум 1 грудня 1991р. Розбудова Української держави: президентство Л. Кравчука та Л. Кучми. Реформи державного апарату. Конституція України 1996 року: процес

створення, зміст та значення. Джерела права. Зміни в основних галузях права. «Помаранчева революція» 2004 р. і зміни до Конституції України. Президентство В. Ющенко. Президентські вибори 2010 р. і президентство В. Януковича. Зміни до Конституції України.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ

Конституційне право України

1. Поняття системи конституційного права України та її складові елементи. Інститути конституційного права України.
2. Поняття, структура і функції Конституції України.
3. Поняття та види прав і свобод людини і громадянина в Україні.
4. Громадянство України. Поняття, принципи, підстави набуття та припинення.
5. Поняття Верховної Ради – парламенту України. Структура, функції та повноваження Верховної Ради України.
6. Становлення інституту президента в Україні. Функції та повноваження Президента України.
7. Поняття та загальна характеристика системи органів виконавчої влади в Україні.
8. Функції та повноваження Конституційного Суду України, його структура та організація.
9. Система адміністративно-територіального устрою України.
10. Поняття місцевого самоврядування. Система та функції місцевого самоврядування в Україні.

Теорія держави і права

1. Держава: поняття, ознаки. Теорії походження держави.
2. Форма державного устрою. Державний режим.
3. Загальна характеристика галузей права. Інститут права.
4. Поняття, принципи та джерела права.
5. Види норм права. Структура норми права.
6. Поняття, ознаки, зміст, структура правовідносин. Види правовідносин.
7. Поняття, види, принципи юридичної відповідальності.
8. Політичні партії: правове регулювання статусу та діяльності.
9. Правозастосування як особлива форма реалізації норм права. Правозастосувальний акт.
10. Верховенство права і законність. Поняття правопорядку.

Адміністративне право України

1. Державна служба як різновид публічної служби: поняття, види, моделі та принципи.

2. Правові питання проходження державної служби.
3. Поняття та ознаки адміністративного примусу. Класифікація заходів адміністративного примусу.
4. Поняття, ознаки та підстави адміністративної відповідальності.
5. Адміністративне правопорушення: поняття, склад, характеристика.
6. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення.
7. Поняття провадження у справах про адміністративні правопорушення, принципи та учасники.
8. Система адміністративних судів та їх компетенція. Кодекс адміністративного судочинства України.
9. Адміністративно-правове регулювання у сфері юстиції.
10. Адміністративно-правове регулювання у сфері соціального захисту населення.

Цивільне право України

1. Поняття цивільного законодавства України. Цивільний кодекс як основа цивільного законодавства України.
2. Акти цивільного законодавства і договір.
3. Поняття цивільних правовідносин, їх сутність та ознаки.
4. Поняття фізичної особи. Поняття та обсяг цивільної правоздатності та адієздатності.
5. Поняття та ознаки юридичної особи. Основні види юридичних осіб.
6. Поняття, ознаки, види та форми цивільно-правової відповідальності.
7. Поняття власності і права власності. Зміст права власності.
8. Поняття та види правочинів. Правові наслідки недійсності правочину.
9. Поняття та види зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань.
10. Загальна характеристика видів (способів) забезпечення виконання зобов'язань, їх ознаки, види.

Господарське право України

1. Господарська діяльність: поняття та види.
2. Поняття, ознаки та види суб'єктів господарського права.
3. Поняття та види господарських товариств. Загальні засади правового статусу господарських товариств.
4. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю. Товариства з додатковою відповідальністю.
5. Підстави припинення господарської діяльності. Порядок ліквідації суб'єктів господарювання.
6. Поняття та суб'єкти банкрутства. Санація боржника.
7. Договірне право: загальні положення. Договори про виконання робіт та надання послуг.
8. Поняття, види та підстави виникнення господарських зобов'язань.
9. Підстави господарської відповідальності. Види та форми

відповідальності.

10. Поняття, види інвестицій та інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності.

Кримінальне право України

1. Поняття, предмет, метод та система кримінального права України. Завдання, функції та принципи кримінального права.
2. Закон про кримінальну відповідальність, його тлумачення та чинність.
3. Кримінальне правопорушення (злочин): поняття, ознаки і класифікація.
4. Склад злочину та його ознаки.
5. Співучасть у злочині: поняття, загальна характеристика.
6. Обставини, що виключають злочинність діяння.
7. Множинність злочинів: поняття, загальна характеристика.
8. Кримінальна відповідальність. Звільнення від кримінальної відповідальності.
9. Поняття й ознаки покарання. Мета покарання. Система та види покарання.
10. Призначення покарання. Звільнення від покарання та його відбування.

Трудове право України

1. Конституція України як основне джерело трудового права. Кодекс законів про працю як джерело трудового права.
2. Трудові правовідносини: поняття, ознаки та загальна характеристика трудових правовідносин.
3. Трудовий договір (поняття, порядок укладення та розірвання).
4. Правове регулювання соціального партнерства в Україні Поняття і сторони колективного договору.
5. Відпустки, їх види та порядок надання. Щорічні відпустки працівників та їх види.
6. Поняття оплати праці та її структура. Основна заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати.
7. Системи та форми оплати праці.
8. Індивідуальні трудові спори: поняття, види, причини виникнення та способи вирішення.
9. Поняття трудової дисципліни та методи її забезпечення.
10. Поняття і загальна характеристика матеріальної відповідальності, її відмінність від цивільно-правової відповідальності.

Аграрне право України

1. Предмет, метод, принципи та система аграрного права України.
2. Загальна характеристика суб'єктів аграрного права.

3. Діяльність агрохолдингів в Україні.
4. Правовий статус сільськогосподарського кооперативу.
5. Правове становище фермерських господарств.
6. Правовий статус особистих селянських господарств.
7. Сучасні проблеми реформування аграрної галузі.
8. Державне регулювання сільського господарства.
9. Договірні відносини у сільському господарстві.
10. Матеріальна відповідальність робітників аграрних підприємств.

Історія правових і політичних вчень

1. Політичні та правові вчення у країнах Стародавнього Сходу.
2. Політичні та правові вчення в Західній Європі в період виникнення і розвитку феодалізму.
3. Політичні та правові вчення у країнах Арабського Сходу, Середньої Азії, Закавказзя в період виникнення та розвитку феодалізму.
4. Правові вчення в Росії в період виникнення і розвитку феодалізму та утворення централізованої держави.
5. Політичні та правові вчення в Голландії та Англії в період ранніх буржуазних революцій.
6. Політичні та правові вчення Європейського Просвітництва (кінець XVII – XVIII ст.).
7. Політико-правова думка в Україні (кінець XVII – XVIII ст.).
8. Політичні та правові вчення у США в період боротьби за незалежність.
9. Політико-правові вчення революційних демократів Росії і України, революційних народників та анархістів.
10. Політичні та правові вчення у країнах Європи і США в XX ст.

Екологічне право України

1. Екологічні права та обов'язки громадян в Україні.
2. Право власності на природні ресурси та право природокористування.
3. Правове забезпечення екологічної безпеки в Україні.
4. Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.
5. Відповідальність за порушення екологічного законодавства.
6. Правова охорона та використання земель в Україні.
7. Правова охорона і використання вод в Україні.
8. Правова охорона атмосферного повітря.
9. Правова охорона і використання лісів в Україні.
10. Міжнародне право навколишнього середовища.

Міжнародне право

1. Співвідношення міжнародного публічного і приватного права.

Системам міжнародного права.

2. Міжнародні міждержавні відносини, міжнародні відносини недержавного характеру.
3. Поняття та види суб'єктів міжнародного права.
4. Правове становище юридичних осіб у міжнародному публічному праві.
5. Поняття та види джерел міжнародного права. Міжнародний договір. Міжнародний звичай.
6. Дипломатичне право міжнародних організацій.
7. Система ООН: організаційно-правова структура, компетенція.
8. Міжнародні стандарти прав і свобод людини.
9. Вирішення міжнародних економічних спорів.
10. Режим виключної економічної зони.

Історія держави і права України

1. Причини формування й основні етапи розвитку запорізького козацтва.
2. Джерела права і досвід кодифікації в українських землях у складі Литви і Польщі.
3. Вплив Люблінської унії на державно-правовий статус українських земель
4. Проголошення УНР. І Універсал УНР.
5. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Організація та структура державного апарату.
6. Українська народна республіка доби Директорії.
7. Причини поразки національної державності і перемоги радянської влади (1917–1920 рр.).
8. Друга комплексна кодифікація радянського законодавства України 1958–1984 рр. Реорганізація системи правоохоронних органів.
9. Президентство Л. Кучми. Реформи державного апарату.
10. «Помаранчева революція» 2004 р. і зміни до Конституції України.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС СКЛАДАННЯ ВИПУСКНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З ГАЛУЗЕЙ ПРАВА

Оцінювання результатів складання випускного кваліфікаційного екзамену з галузей права за ОС молодший бакалавр, які навчаються за ОПП Право, здійснюється за 100-бальною шкалою університету, за шкалою ECTS та національною шкалою відповідно до таблиці:

Рейтингова оцінка з державного екзамену	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно)	відмінно

82-89	В (дуже добре)	добре
75-81	С (добре)	добре
69-74	Д (задовільно)	задовільно
60-68	Е (достатньо)	задовільно
35-59	FX	незадовільно
0-34	F	незадовільно

Основними вимогами щодо знань і вмінь здобувачів вищої освіти, на основі яких визначається їхня оцінка на екзамені, є:

- знання основного змісту питань екзаменаційного білета;
- повнота розкриття питання;
- знання першоджерел і доцільне застосування їх під час відповіді;
- логіка викладу матеріалу, цілісність і обґрунтування відповіді;
- культура мовлення;
- знання альтернативних концепцій і поглядів із певних питань;
- аналітичність міркування, уміння робити порівняння, висновки.

За національною шкалою оцінка знань здобувачів вищої освіти на екзамені здійснюється за чотирибальною шкалою:

Здобувач вищої освіти одержує оцінку **«відмінно»**, якщо його відповідь повна, розуміння матеріалу глибоке, основні вміння сформовані та засвоєні; виклад матеріалу логічний (обґрунтований нормами права), висновки і узагальнення точні й пов'язані з явищами навколишнього життя, зі сферою майбутньої спеціальності; студент орієнтується в системі чинного трудового законодавства і практиці його застосування, правильно використовує юридичну термінологію, вміє застосувати свої знання для вирішення практичних ситуацій.

Здобувач вищої освіти одержує оцінку **«добре»**, якщо його відповідь задовольняє раніше наведені вимоги, але виклад матеріалу недостатньо систематизований, окремі вміння недостатньо мірою сформовані; у визначеннях понять, термінології і узагальненнях є окремі неточності, які легко виправляються за допомогою додаткових запитань викладача.

Здобувач вищої освіти одержує оцінку **«задовільно»**, якщо його відповідь свідчить про розуміння ним основних положень питання, але спостерігається значна неповнота знань; визначення понять нечіткі, неточні; уміння сформовані недостатньо мірою; висновки і узагальнення аргументовані слабо, з помилками.

Здобувач вищої освіти одержує оцінку **«незадовільно»**, якщо його відповідь неправильна, знання фрагментарні, мають неповний характер; студент не знає основного матеріалу, допускає грубі помилки у визначеннях понять, а також не вміє працювати з документами, джерелами права.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Аграрне право України: навч. посіб. /за ред. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків Київ: Центр учбової літератури, 2017. 242 с.
2. Аграрне право України: навч. посіб. / Гаєцька-Колотило Я.З. Київ: Істина, 2008. 184 с.
3. Аграрне право України: Підручник / За ред. О. О. Погрібного. Київ: Істина, 2007. 448 с.
4. Аграрне право : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А.М. Статівки. Харків: Прапор, 2010. 294 с.
5. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні [Текст]: кол. монографія / [Носік В. В. та ін. ; відп. ред. Т. Є. Харитонова, І. І. Каракаш]; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Гельветика, 2018. 721 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
6. Адміністративне право України: Підручник / За заг.ред. Т.О. Коломоєць. Київ : Гельветика, 2018. 83 с.
7. Адміністративне право України / Кол. авт. Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй. Х. : Право, 2018. 183 с.
8. Адміністративне право України: Підручник / За заг.ред. Т.О. Коломоєць. К.: Істина, 2010. 480 с.
9. Адміністративне право : Підручник / Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. С. Дяків. К. : Центр учбової літератури, 2017. 212 с.
10. Адміністративно-правовий статус державної служби як центрального органу виконавчої влади : моногр. СВ Ківалов, ОІ Лавренова- Одеса: Фенікс, 2015, 190 с. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=9Q4HtdkAAAAJ>
11. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Кривоченко Л. М., Сташис В. В., Тацій В. Я. Кримінальне право України [Текст] : загальна частина : підручник : доп. МОН України як підруч. для студ. ВНЗ / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація ; МОН України, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – 4-ге вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2010. 454 с.
12. Бойко М.Д. Трудове право України: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 391 с.
13. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посібник : рек. МОНмолодьспорту України для студ. ВНЗ. – 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 319 с.
14. Вінник О. М. Господарське право : загальна частина. К. : Ліра-К, 2017. 239 с.
15. Господарське процесуальне право України / за ред. В. Д.

Чернадчука. Суми: Університетська книга, 2009. 377 с.

16. Горун О. В. Теорія держави і права. Київ: КНТ, 2011. 215 с.

17. Дмитрук І. М. Трудове право України: навч. посіб. Херсон : Гельветика, 2019. 135 с.

18. Євстігнєєв А. С. Екологічна безпека спеціального природокористування в Україні у контексті сталого розвитку: теоретико- правові аспекти [Текст]: монографія / А. С. Євстігнєєв; Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка. Київ: Гордон, 2018. 494 с. URL: <http://idpnan.org.ua/files/2019/avtoreferat--evstigneev-a-s--problemi-pravovogo-zabezpechennya-ekologichnoyi-bezpeki-u-sferi-spetsialnogo-prirodokoristuvannya-v-ukrayini.pdf>

19. Екологічне право України : Начальний посібник / Упоряд. І. В.Тетарчук, Т. С. Дяків, Київ: Центр учбової літератури, 2017. 228 с.

20. Екологічне право: Підручник / Кол. авт. С. С. Бичкова, І. А. Боровська, О. С. Бурлака, Київ: Правова єдність, 2016. 289 с.

21. Екологічне право України / Упоряд.: І. В. Тетарчук, Т. С. Дяків. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 228 с.

22. Екологічне право України / О. М. Шуміло, В. А. Зуєв, І. В. Бригадир. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 431 с.

23. Завальнюк С. В. Аналогія права за цивільним законодавством України [Текст] : монографія / С. В. Завальнюк ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса : Юридична література, 2018. 181 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

24. Іванов Ю.Ф. Трудове право України: навч. посіб. К. : Правова єдність, 2016. 222 с.

25. Історія вчень про державу і право / упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є.Дяків. К. : Центр учбової літератури, 2013. 183 с.

26. Ін-т проблем законотворчості. Міжнародний комерційний арбітраж: законодавство станом на 2019 р. Київ : Сварог, 2019. 250 с.

27. Козмуляк К. А. Правове регулювання екологічної безпеки в сфері сільськогосподарського виробництва в Україні [Текст]: монографія / К. А. Козмуляк ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Юрид. ф-т. Чернівці: Кондратьєв А. В. [вид.], 2017. 191 с. URL: <https://scholar.google.com/citations?user=NNjDo-QAAAAJ&hl=ru>

28. Кравчук С. Й. Господарське право України. К.: Кондор, 2009. 263 с.

29. Коморна Л. М. Систематизація екологічного законодавства України / Л. М. Коморна; Ін-т законодавчих передбачень і правової експертизи. Київ: Коло, 2015. 146 с.

30. Конституційне право України: Навч. посіюник / Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 217 с.

31. Конституційне право України: Підручник / За ред. В. Ф. Погорілка, Київ: Прецедент. 2009. 338 с.

32. Конституційне право України: Підручник / Кравченко В. В.,

Київ: Атіка, 2007. 590 с.

33. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні. Київ: Правова єдність, 2008. 350 с.

34. Конституційне право України. Федоренко В. Л. Київ : Ліра-К, 2016. 615 с.

35. Кириченко Ю. В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду [Текст] : монографія / Ю. В. Кириченко ; Запоріж. нац. техн. ун-т. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 538 с. URL: <https://scholar.google.com/citations?User=JP9bmKMAAAAJ&hl=ru>

36. Кириченко В. М. Теорія держави і права. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 263 с.

37. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права. Львів: Новий світ, 2020, 2011. 581 с.

38. Кравчук С. Й. Основи теорії держави і права. Київ: Кондор, 2018. 191 с.

39. Кримінальне право України [Текст]: навч. посіб. для підготовки до іспитів / [упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 239 с.

40. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : навч. посіб. : рек. МОН України як навч. посіб. для студентів ВНЗ / [автор-упорядник П. В. Хряпінський]. Суми : Університетська книга, 2009. 686 с.

41. Луцюк П. С. Сучасна парадигма юридичної відповідальності у трудовому праві України [Текст] : монографія / П. С. Луцюк. Харків : Усправі, 2017. 500 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

42. Мілаш В. С. Господарське право. Х. : Право, 2018. 336 с.

43. Мироненко О.М. Історія вчень про державу і право. К.: Академія, 2010. 454 с.

44. М. П. Апанасюк, О. В. Батожська, О. Г. Бондар / за заг. ред. Кройтора В. А., Кухарєва О. Є., Ткалича М. О. Цивільне право України. Ч. 1. Херсон : Гельветика, 2016. 383 с.

45. Несинова С.В. Господарське право України. К.: Центр учбової літератури, 2012. 563 с.

46. Ніженська І.В. Міжнародне право Умань: ПП Жовтий О.О., 2013. 117 с.

47. О. Є. Аврамова, М. П. Апанасюк, О. В. Батожська / за заг. ред. Кройтора В. А., Кухарєва О. Є., Ткалича М. О. Цивільне право України. Ч. 2. Херсон : Гельветика, 2016. 35 с.

48. Селецький С. І. Теорія держави і права. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 244 с.

49. Спіцина Г. О. Порівняльна характеристика правового регулювання праці в Україні та країнах Європейського Союзу [Текст] : монографія / Г. О. Спіцина ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Київ : Ніка-Центр,

2016. 303 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

50. Стрельцова Є. Д. Уніфікація міжнародного права та її вплив на національне законодавство [Текст] : монографія / Є. Д. Стрельцова ; [наук. ред.: М. В. Буроменський] ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : Гельветика, 2019. 521 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

51. Теорія держави і права. Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 183 с.

52. Тетарчук, І. В. Дяків Т. Є. Міжнародне право К. : Центр учбової літератури, 2017. 207 с.

53. Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики [Текст] : монографія / [авт. кол.: М. І. Михальченко та ін.; відп. ред. Ю. Ж. Шайгородський]; НАН України, Ін-т політ. і етносоц. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. 437 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/ru/publication/transformatsiya-polytycheskykh-ynstytutov-ukrayny-problemy-teoryu-y-praktyku/>

54. Трудове право України. Уклад. Тетарчук І.В., Дяків Т. Є.: навч. Посіб. К. : Центр учбової літератури, 2017. 172 с.

55. Т. 2 : Наративи витоків дипломатії у контексті теоретичної рефлексії міжнародних політичних, економічних, енергетичних та правових відносин і трендів світової політики. 2019. 435 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

56. Хрестоматія з історії політичних вчень / упоряд. О.М. Уривалкін. К.: Дакор: КНТ, 2008. 453 с.

57. Цивільне право України. Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. К. : Центр учбової літератури, 2017. 200 с.

58. Цюрупа М.В. Історія політичних і правових вчень. К.: Кондор, 2016. 269 с.

59. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень. К.: Юрінком Інтер, 2007. 463 с.

Додаткова:

1. Анісімова Г. В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини [Текст]: монографія / Г. В. Анісімова; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. 670 с. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=FDf1AgoAAAAJ&hl>

2. Асланов С. А. Етнополітична стабільність держави: політико-правовий аналіз [Текст] : монографія / СтелласАсланов ; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Каф. політ. і держ. упр., НДІ політ. регіоналістики. Ужгород: Ліра, 2016. 462 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

3. Белінська Я. В. Дипломатія у контексті розвитку міжнародних відносин [Текст] : монографія : у 2 т. / Я. В. Белінська, О. І. Дікарєв, А. В. Качур ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Я. В. Белінської. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2019.

4. Бірюкова А. Г. Трудове право та трудове законодавство: проблеми співвідношення [Текст] : монографія / А. Г. Бірюкова ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Харків : Панов А. М., 2016. 401 с. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe

5. Волинець В. В. Теоретико-правові засади організаційно-управлінських відносин у трудовому праві України [Текст] : монографія / В. В. Волинець ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Харків ; Київ : Діса плюс, 2016. 393 с. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe

6. Венедіктов С. В. Правове регулювання праці у Великобританії: прогресивний досвід і перспективи для України [Текст] : [монографія] / Сергій Венедіктов. Київ : Ніка-Центр, 2017. 173 с. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe

7. Грицан О. А. Правові засади екологічного контролю за використанням та охороною надр [Текст]: монографія / О. А. Грицан. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. 175 с. URL: <https://scholar.google.com/citations?user=rqhAmMUAAAAAJ&hl=ru>

8. Грищук О. В. Юридична техніка творення та тлумачення нормативно-правових договорів: теоретико-правовий вимір [Текст] : монографія / Грищук О. В., Заболотна Н. Я. Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. і права, 2017. 213 с. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe

9. Джуринський О. В. Джерела господарського права України [Текст] : монографія / О. В. Джуринський ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Ліра-К, 2016. 198 с. URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe; <https://cul.com.ua/preview/12281.pdf>

10. Єщук, О. М. Адміністративно-правова охорона : теорія, практика та перспективи розвитку : монографія / О. М. Єщук. Херсон : Грінь Д. С., 2017. 396 с. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/6835>

11. Журавльова Г. С. Принцип рівності та заборони дискримінації у конституційному праві [Текст] : монографія / Г. С. Журавльова ; Ужгород. нац. ун-т. Запоріжжя : Статус, 2017. 322 с. URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe

12. Іншин М. І. Ідеологічні основи сучасного трудового права України [Текст] : монографія / М. І. Іншин, В. І. Щербина ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Харків : Діса плюс, 2016. 327 с. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe

13. Коваленко І. А. Цивільно-правова відповідальність осіб із вадами волі [Текст] : [монографія] / І. А. Коваленко. Київ : Маслаков, 2018. 179 с. URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe; <https://scholar.google.com/citations?user=9V4bVEAAAAAJ&hl=ru>

14. Коверзнев В. О. Господарсько-правове забезпечення кооперації в Україні [Текст] : монографія / В. О. Коверзнев ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Київ ; Чернігів : НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж., 2017. 382 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
15. Кологойда О. В. Господарсько-правове регулювання фондів в Україні [Текст] : монографія / О. В. Кологойда ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Ліра-К, 2015. 702 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
16. Луцький Р. П. Позитивне право у сучасних наукових реаліях [Текст] : монографія / Луцький Роман Петрович ; Івано-Франків. ун-т права ім. Данила Галицького. Львів : Сполом, 2016. 411 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
17. Мушак Н. Б. Правові засади функціонування Шенгенського простору [Текст] : монографія / Наталія Мушак ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Одеса : Фенікс, 2017. 438 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
18. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств [Текст]: колект. монографія / [Р. Ф. Бруханський та ін.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 299 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
19. Орловський Р. С. Теоретичні та методологічні проблеми інституту співучасті укри-мінальному праві України : монографія / Р.С.Орловський. Харків : Право, 2019. 624 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16982/1/Orlovskiy_mon-2019.pdf
20. Пазенок А.С. Права та свободи людини і громадянина. Київ: Академвидав, 2010. 175 с.
21. Петков С. В. Забезпечення прав людини правоохоронними органами. Київ: КНТ, 2019. 240 с.
22. Петришин О. В. Модельні правові акти: теорія та практика реалізації [Текст] : монографія / О. В. Петришин, О. А. Колодій; Нац. акад. внутр. справ. Київ : Правова єдність: Алерта, 2016. 202с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
23. Правове регулювання державної кадрової політики у сфері відбору персоналу на державну службу: монографія / Ладиченко В.В., Кідалов С.О. К.: НУБіП України, 2017. 315 URL: <https://nubip.edu.ua/node/15745>
24. Савич С. С. Цивільно-правова охорона комерційних позначень в Україні й Республіці Польща (порівняльне дослідження) [Текст] : монографія / С. С. Савич ; Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини "Україна", Луцький ін-т розвитку людини ун-ту "Україна". Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 167 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
25. Статівка О. О. Правове забезпечення природно-заповідного фонду як складового елемента національної екологічної мережі [Текст]: монографія / О. О. Статівка ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2018. 249 с. URL: <http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss>

/Stativka/d_Stativka.pdf

26. Туляков В. О., Полянський Є. Ю., Дмитрук М. М. Кримінальна відповідальність та форми її реалізації [Текст] : навчально-методичний посібник : для студ. Ін-ту прокуратури та слідства / МОН України, Національний ун-т «Одеська юридична академія», Каф. кримінального права. Одеса : Фенікс, 2015. 42 с. : табл. – (Серія «Навчально-методичні посібники»).

27. Тютюгін В. І., Комаров О. Д., Рубашенко М. А. Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : посібник для підготовки до іспитів. Харків : Право, 2017. 200 с.

28. Федорчук І. М. Обставини, які обтяжують покарання за кримінальним правом України: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 240 с. URL:http://nbuviar.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Obstavyny%20yaki%20obtiazhuiut%20pokarannia%20za%20kryminalnym%20pravom%20Ukrainy.pdf

29. Чабаненко М. М. Становлення та розвиток системи аграрного права України [Текст]: монографія / Чабаненко М. М. Дніпропетровськ: Грані, 2015. 297 с. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=255LkmMAAAAJ&hl=ru>

30. Шаблистий В.В. Тілесне ушкодження як злочин проти життя та здоров'я людини за кримінальним правом України : моногр. / В. В. Шаблистий, В. Ю. Коломієць; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Шаюлистоного. Дніпро: Видавець Білак К. О., 2020. 164 с. URL: <http://surl.li/bgvae>

31. Шатіло В. А. Теоретичні проблеми конституційного механізму державної влади: співвідношення організаційних структур та функцій (вітчизняний і світовий досвід) [Текст]: монографія / В. А. Шатіло. Київ : Юридична думка, 2017. 363 с. URL: <http://surl.li/bgvar>

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека журналу "Історія та правознавство" <http://volodarskiydistrict.donetskedu.com/uk/site/biblioteka-zhurnalu-istor.html>

2. www.president.gov.ua Офіційне інтернет представництво Президента України

3. www.rada.gov.ua Верховна Рада України

4. www.kmu.gov.ua Кабінет Міністрів України

5. www.ccu.gov.ua Конституційний Суд України

6. www.scourt.gov.ua Верховний Суд України

7. www.arbitr.gov.ua Вищий Господарський Суд України

8. www.ombudsman.kiev.ua Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

9. www.rainbow.gov.ua Рада національної безпеки та оборони України

10. www.minjust.gov.ua Міністерство юстиції України

11. www.mvs.gov.ua Міністерство внутрішніх справ України

12. www.mon.gov.ua Міністерство освіти і науки України
13. www.vru.gov.ua Вища рада юстиції України
14. www.gp.gov.ua Генеральна прокуратура України
15. www.cvk.gov.ua Центральна виборча комісія України
16. www.nbu.gov.ua Національна парламентська бібліотека України ім. В.І.Вернадського
17. www.golos.com.ua Газета Верховної Ради України «Голос України»
18. www.ukurier.gov.ua Газета центральних органів виконавчої влади України «Урядовий кур'єр»
19. www.pravo.biz.ua Електронна бібліотека з правознавства
20. www.pravo.org.ua Центр політико-правових реформ
21. www.uapravo.org Правовий Інтернет - журнал «UApravo»
22. www.nau.kiev.ua Нормативні акти України – законодавство для практиків
23. www.legality.kiev.ua Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого
24. www.kphg.org Харківська правозахисна група
25. www.helsinki.org.ua Українська Гельсінська спілка з прав людини